

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Пепа Лунгарова

за дисертационния труд на Николай Стефанов Шаранков

на тема

АНТИЧНИТЕ НАДПИСИ НА ДИОНИСОПОЛ

**ИЗДАНИЕ НА ТЕКСТОВЕТЕ С КОМЕНТАР И АНАЛИЗ НА ЕЗИКОВИТЕ И
ОНОМАСТИЧНИТЕ ДАННИ“**

за присъждане на образователна и научна степен "Доктор"

в научна специалност: 2.1. Филология, докторска програма Класически езици,

Класически езици и епиграфика

Факултет по Класически и Нови филологии

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

I. Данни за процедурата

Съставът на научното жури е утвърден със Заповед № РД 38-361/17.07.2021 г. Първото заседание на научното жури се проведе на 21.07.2021 г., на което бяха определени срокът за представяне на рецензиите и становищата и датата на защитата на дисертационния труд. По процедурата няма допуснати нарушения.

II. Данни за докторанта

Ас. Николай Шаранков притежава магистърска степен по специалност Класическа филология в СУ „Св. Климент Охридски“ и магистърска степен по Античност и Средновековие в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. В периода 2002-2005 г. е хоноруван асистент по старогръцки език и антична епиграфика, а от 2006 г. – редовен асистент към катедра „Класическа филология“ по история и историческа граматика на класическите езици в същия университет, където води курсове за специалисти по старогръцки език и автори, гръцка и латинска епиграфика, историческа граматика на класическите езици, палеобалкански езици и курсове за неспециалисти по старогръцки и латински език, и антична епиграфика в специалност История и специалност Археология. През 2003 г. осъществява тримесечна специализация по антична епиграфика в Лозанския университет, Швейцария. От 2002 г. е член на редакционната колегия на списание *ArchaeologiaBulgarica*, от 2003 г. е сътрудник на списание *L'année épigraphique* и редактор на разделите за Дунавските и Балканските провинции на Римската империя. От 2010 г. е член на редакционната колегия на списание

StudiaClassicaSerdicensia, от 2020 г. – изследовател в Националния археологически институт с музей към БАН. III. **Данни за дисертационния труд и автореферата**

Дисертационният труд на Н. Шаранков, „Античните надписи от Дионисопол“ се състои от Съдържание, Увод, Три части, Библиография и Индекси в обем от 349 с.

В Увода са посочени целта, произтичащите от нея задачи, в изпълнение на които са изложени използваните методи и хронологичният обхват на изследването (IV в. пр. Хр. – IV в. сл. Хр.). Целта на автора – да подготви корпус от старогръцки и латински надписи, е ясно формулирана и са определени трите аспекта на изследването:

- издание на надписите;
- изследване на езика на надписите;
- изследване на личните имена.

Н. Шаранков подчертава, че основно са анализирани непубликуваните надписи, но не по-маловажна е постигнатата чрез автопсия ревизиозна вече публикуваните старогръцки и латински надписи, които представляват едва една трета от общия брой. Надписите са лично проучени с изключение на пет, за които са използвани фотографии, а шестте надписа, открити извън територията на Дионисопол, са представени по предишни публикации.

Направен е компетентен историографски преглед на археологическите проучвания и на изданията с надписи от Дионисопол, както и на надписи от други територии, свързани с града и неговите жители. Подробно е проследена историята на научните изследвания върху езика на епиграфските паметници.

Първа част на дисертацията включва обекта на изследването – корпус от 74 старогръцки и 6 латински надписа, класифицирани според тяхното съдържание в следните групи: декрети, дарения, почетни надписи от римския период, ефебски списъци, списъци на жреци и колегии, посветителни надписи и надгробни надписи. Последователността в отделните серии е хронологична и съобразена със споменатите в текста лица. Н. Шаранков използва Лайденската система от знаци с обяснение за непълно съвпадение с някои от тях, приложени в предишните корпуси. Надписите са публикувани според съвременните изисквания с материална и библиографска лема, разчетен текст и превод на български език, датировка, критичен апарат и коментар, като непубликуваните досега надписи са означени със звездичка. Всяка група е въведена с кратък обзор, включващ информация за установената в епиграфиката традиционна структура и съдържание, и специфичното им проявление в надписите от изследваната територия.

В критичния апарат към публикуваните вече надписи е проследена различната интерпретация на форми и са изяснени проблемите при разчитането, често породени от недоброто или фрагментарно състояние на епиграфския паметник, а в някои случаи поради невъзможността да бъде видян. Н. Шаранков подхожда внимателно към непубликуваните до момента надписи, особено към тези, които не са запазени в цялост. При последните, независимо че при някои възстановката е невъзможна, се изказват логични предположения относно формите и съдържанието на текста.

Авторът прави прецизен коментар на текстовете, който включва езикови и исторически бележки, препратки и сравнения при обяснението на имената на магистрати, военни и обикновени лица, при транскрипцията на латинските имена и тракийските глоси с имена в надписи и от други градове на Понта, при уточняване на топоними. Паралелите на надписи от Дионисопол, с надписи от близки и по-отдалечени градове и територии, с литературни текстове и с надписи върху монети поставят изследването в оптималния контекст за правилно разчитане на надписите и за тяхната датировка. Датировката е съобразена с палеографията, употребените формули, шрифта, просопографията и историческите събития.

От текстовете на декретите и от почетните надписи от римския период е изведена ценна информация за обществената уредба, за местните магистрати, за името на града, видовете привилегии и почести, с които Дионисопол е удостоявал заслужили към града чужди граждани, стратежи, полиси, официални лица и императори. За култовете, за организацията на религиозните общества е предложен ценен анализ на списъците на жреци и колегии и на посветителните надписи. Епитетите на божествата са коментирани в исторически и географски план, което позволява да се обясни функционалният аспект в проявата на култа и да се изкаже мнение относно неговия генезис.

Втора част на дисертацията е посветена на езика на надписите, изследван в диахронен план. Задълбочени са коментарите, направени в Първа част, и са проследени фонетичните, граматичните и лексикалните особености на епиграфските текстове по пътя на научно обоснован сравнителен анализ. Убедителна е постановката, че използваните форми на йонийски и дорийски диалект се дължат на различните гръцки етнически общности, съставляващи населението на Дионисопол. Наред със закономерните промени в хронологичен план са представени аномалиите и допуснатите грешки. Н. Шаранков поставя акцент върху лексикалните особености, изследван в етимологичен,

словообразователно-семантичен и социален аспект. В подробния преглед са включени освен лексеми и изрази с познато значение и тези, регистрирани само в надписите от Дионисопол, чиято семантика е изведена контекстуално. Прецизният анализ на специфичните и ἀλαξείρημένα лексикални единици е особено ценен за лексикографските издания и за историята на административния и религиозния живот на Дионисопол.

Относно незначителния брой надписи на латински език Н. Шаранков изказва мнение за слабо римско присъствие и влияние, което аргументира и с прилагания модел на гръцко именуване в тях. Категорично е твърдението му, че през елинистическата епоха гръцкият език се налага като писмен сред народите на Балканския полуостров, а римското присъствие по Западния Понт не променя тази традиция. Дори надписът върху постаментата за императорска статуя в лагера на Първи Италийски легион в Нове е на гръцки, както и на посветения от бенефициарий олтар на Юпитер Долихен. Втората част на дисертацията е приносна към историческата граматика на старогръцки език с неговото диалектно богатство.

Трета част има антропонимен характер и е придружена със схеми, визуализиращи преобладаващо по-малкия процент жители на Дионисопол през елинистическия период спрямо регистрираните през римската епоха и съотношението между отделните етнически общности. Подробното представяне на гръцкия и латинския ономастичен модел позволява да се открият промените в именуването в двата периода и техните особености спрямо социалния статус на лицата. Римският модел е илюстриран уместно със схема поради неговата по-сложна и променлива структура. Гръцките имена са точно обяснени според техния произход и словообразователни елементи и с превод на български език за имената с ясна семантика. Н. Шаранков представя прецизна класификация на теофорните лични имена, наимената на герои, исторически личности, географски, етнически, антропологични понятия, с наименования на животни, растения, социални дейности, професии и човешки добродетели. Разкрито е значението на използваните лексикални елементи, някои от които засвидетелствани само в Дионисопол. Направени са важни сравнения и препратки към надписи от близки и по-далечни региони по отношение на периода относно етническата принадлежност и произхода на жителите му. Авторът посочва колебанията в предаването на латинските лични имена в гръцки език предвид фонетичните норми и различия на двата езика, обяснява тяхната морфологична адаптация и акцентира върху редките или неизвестни имена. Малкият брой тракийски

антропоними, липсата на достатъчно епиграфски материали на тракийски език, наличието на различия в литературните извори, свързани с етническия състав на местното население, определят социално-хронологичния аспект на тяхното представяне и липсата на етимологизация. Двете малоазийски имена са представени с различните си форми в номинатив и генетив и е изказано предположение за евентуално местния произход на някои от тях. За личните имена с неясен произход, проблематични поради различните научни мнения, Н. Шаранков предлага основателни хипотези за евентуалния им гръцки произход, основани на структурно-семантичния анализ, географското им разпространение и на принципа на изключването.

Представени са имената на града в съпоставителен план по епиграфски, нумизматични и литературни свидетелства и е установена преимуществената употреба в надписите на етника $\Delta\iota\omicron\nu\upsilon\sigma\omicron\lambda\omicron\iota\tau\alpha\iota$ срещу един случай в употребата на Κροῦνοί , *metricausa*, в поетична епитафия от императорската епоха. Възстановена е правилната форма на топонима *Rhocola* у Плиний Стари и Стефан Византийски въз основа на надпис от Дионисопол. корекция, която Н. Шаранков предлага и в предишни свои публикации, но неотразена в последните критични издания.

III. Приноси на дисертационния труд:

- публикация на всички надписи от Дионисопол според съвременните научни изисквания с изчерпателен критичен апарат при ревизия и възстановка на публикуваните гръцки и латински надписи, превод на надписите и на литературните източници, обширен коментар към всеки надпис за изясняване на новата информация и проблемите при разчитането; максимално точна датировка;
- подробен анализ на фонетичните, морфологичните и лексикалните особености на гръцкия език в надписите в диахрония; точно обяснение на семантиката на новите лексеми; реконструкция на административния модел, социалните слоеве, религиозните колегии и практики;
- диференцирано изследване и проследяване на тенденциите при гръцкия и латинския начин на именуване; прецизна класификация на гръцките лични имена; възстановяване на правилната форма в текстовете на антични автори.

Авторефератът представя изчерпателен синтез на изследваната проблематика и отговаря на формалните изисквания.

IV. Публикации и участия в научни форуми

Ас. Н. Шаранков участва с доклади и статии в национални и международни научни форуми, редактира научни сборници, монографии и се включва в археологически

разкопки. Интересите му са насочени в областта на античната епиграфика, културната история на нашите земи през античността, просопографията на римските провинции Тракия и Долна Мизия и историята на класическите езици, свидетелство за които са многобройните му публикации (77) в български и чуждестранни списания и сборници.

V. Заключение

Дисертационният труд на ас. Н. Шаранков е образцов по отношение на структурата, стила, теоретичните постановки, анализа на епиграфския материал и неговото представяне. Изследването е етично и аргументирано не само в излагане или оспорване на мнение в коментарите, но и в съмненията за неясноти при тълкуването на форми в езиков и социален контекст. Широката езикова култура на Н. Шаранков му позволява да цитира, анализира и интерпретира авторитетни български и чуждестранни издания, включени в богатата библиография. Отличните познания на автора в областта на класическата филология, античната история и в частност на историята на изследваната територия му позволяват да представи високоинформативен научен труд - мултиаспектна картина на обществения и частния живот в Дионисопол през елинистическата и римската епоха и да изведе категорични и ценни заключения за епиграфиката, историята, лингвистиката, ономастиката, просопографията и лексикографията. Значителните приноси на дисертацията надхвърлят рамките на изискванията за формата на тази научна степен.

Достойнствата на дисертационния труд и свързаните с темата публикации ми дават основание да препоръчам на членовете на Уважаемото научно жури да бъде присъдена на ас. Николай Шаранков образователната и научна степен “доктор”.

20.08.2021 г.

Плевен

(доц. д-р Пепа Лунгарова)

REVIEW

by Pepa Loungarova, Associate professor, PhD
of Nikolai Stefanov Sharankov's dissertation

on

DIONYSOPOLIS ANCIENT INSCRIPTIONS

**PUBLICATION OF TEXTS WITH COMMENTARY AND ANALYSIS OF LINGUISTIC
AND ONOMASTIC DATA**

for awarding the educational and scientific degree of Doctor

in the field of: 2.1. Philology, Doctoral Program in Classical Languages and Epigraphy

Faculty of Classical Languages and New Philologies

Sofia University 'St. Kliment Ohridski'

I. Procedure data

The members of the scientific jury were approved by Order № ПД 38-361/July 17, 2021. The first meeting of the scientific jury which was held on July 21, 2021, set the deadline for submitting reviews, opinions and the date of the defence of the dissertation. No infringements of the procedure have been established.

II. Data on the PhD student

Assistant professor Nikolai Sharankov holds a Master's degree in Classical Philology at Sofia University 'Kliment Ohridski', and a Master's degree in Antiquity and Middle Ages at the Department of History of Sofia University 'Kliment Ohridski'. During the 2002-2005 period he was a part-time assistant professor in Old Greek and Ancient Epigraphy, and as of 2006, a full-time assistant professor with the Department of Classical Philology of History and Historical Grammar of the Classical languages at the same university, where he ran specialists' courses in Old Greek and authors, Greek and Latin Epigraphy, Historical Grammar of the Classical languages, Paleobalkan languages and courses for non-specialists in Old Greek and Latin, and Ancient epigraphy in History and Archaeology. In 2003, he was on a three-month specialisation in Ancient epigraphy at the University of Lausanne, Switzerland. He has been a member of the editorial board of the magazine *ArchaeologiaBulgarica* since 2002, an associate of magazine *L'année épigraphique* and an editor of the sections of the Danube and Balkan provinces of the Roman Empire since 2003. A member of the editorial board of the magazine *StudiaClassicaSerdicensia* from 2010, and a researcher at the National Archaeological Institute with a Museum at the Bulgarian Academy of Sciences from 2020.

III. Data on Dissertation and Author's Summary of Dissertation

Nikolai Sharankov's dissertation on Dionysopolis Ancient Inscriptions comprises Contents, Introduction, Three Parts, Bibliography and Indexes, totalling 349 pages.

The Introduction lays out the aim, the tasks stemming out of it, as well as the methods used and the chronological scope of research (4th century BC – 4th century AD). The author's aim to prepare a corpus of Old Greek and Latin inscriptions has been enunciated, and the three main aspects of the research have been defined:

- Inscription publication;
- Research of inscription language;
- Research of proper names.

N. Sharankov stresses the fact that he has analysed mainly unpublished inscriptions, but revision done mainly via autopsy of already published Old Greek and Latin inscriptions which account for one-third of the total number, are just as important. The inscriptions have been studied personally, except for five, for which photographs have been used, and the six inscriptions discovered on the territory of Dionysopolis have been based on previous publications.

An expert historiographical survey has been conducted of archaeological studies and publications with inscriptions from Dionysopolis, as well as inscriptions from other territories, associated with the city and its residents. The history of research of the language of epigraphic artefacts has been traced in detail.

Part One of the Dissertation features the object of research – a corpus of 74 Old Greek and 6 Latin inscriptions, classified according to their content in the following groups: decrees, donations, honorary inscriptions from the Roman period, ephebean lists, lists of priests and guilds, dedicational inscriptions and tombstone inscriptions. The sequence in the individual series is chronological and complies with the persons mentioned in the text. N. Sharankov uses the Leyden system of characters with an explanation of incomplete coincidence with some of them, applied in previous corpora. The inscriptions published meet modern requirements with material and bibliographical lemma, a readout text, and a translation in Bulgarian, dating, a critical apparatus and commentary, the inscriptions not published so far are signified with an asterisk. Each group is introduced with a brief overview, featuring information about the traditional structure and content, established in epigraphy, and its specific manifestation in the inscriptions of the studied territory.

The critical apparatus with the already published inscriptions traces the different interpretation of forms, and the problems of reading, often caused by the fragmented condition of the epigraphic artefact, and in some cases, because of the inability to be seen,

have been clarified. N. Sharankov carefully approaches the, so far, unpublished inscriptions, particularly those which are not entirely preserved. With the latter, although, for some, restoration is impossible, it is logical to make assumptions regarding forms and text content.

The author makes an accurate commentary of the texts which encompasses linguistic and historical notes, cross-references and comparisons when explaining names of magistrates, military and ordinary persons, when transcribing Latin names and Thracian glosses with names in inscriptions from other cities of Pontus when specifying toponyms. Parallels between Dionysopolis inscriptions and inscriptions from nearby and remote cities and territories, and literary texts and inscriptions on coins, place the research into the optimal context for correct reading of the inscriptions and their dating. Dating complies with palaeography, formulas used, font, prosopography and historical events.

Valuable information about the public structure, local magistrates, city name, types of privileges and honours awarded by Dionysopolis to contributing foreign residents, strategists, polis, officials and emperors has been derived. Regarding cults, organisation of religious societies, a useful analysis has been suggested concerning lists of priests and guilds and dedicational inscriptions. Deities epithets have been commented on on a geographical and historical plane, which makes it possible to explain the functional aspect in the cult's manifestation and to express an opinion on its genesis.

Part Two of the dissertation is dedicated to the inscriptions' language, studied in a diachronic plan. The commentaries made in Part One delve deeper and trace phonetic, grammatical and lexical features of epigraphic texts, based on scientifically proven comparative analysis. The view that the forms of Ionic and Doric dialects result from the various Greek ethnic communities that make up the population of Dionysopolis is convincing. Along with regular changes in a chronological plan, anomalies and mistakes have also been presented. N. Sharankov emphasizes lexical features studied in an etymological, word-formation-semantic and social aspect. Apart from lexemes, the detailed overview also includes expressions with a familiar meaning and those registered only in the Dionysopolis inscriptions whose semantics have been derived contextually. The precise analysis of the specific lexical units *ἀπαξείρημένα* is particularly valuable for lexicographical publications, as well as for the history of administrative and religious life in Dionysopolis.

Regarding the insignificant number of inscriptions in Latin, N. Sharankov believes that Roman presence and influence was not strong, an argument he supports by the model of Greek naming, applied to them. He is categorical that during the Hellenistic period the written Greek language was dominant among the peoples in the Balkan Peninsula, and the

Roman presence along the Western Pontus does not change this tradition. Even the inscription on the postament for an Emperor's statue in the camp of the First Italic Legion in Novae is in Greek, as well as the altar of Jupiter Dolichenus dedicated by a beneficiary. The second part of the dissertation is also a contribution to the historical grammar of Old Greek with its wealth of dialects.

Part Three is anthroponymic and is accompanied by charts that visualise the predominantly lower percentage of residents of Dionysopolis during the Hellenistic period versus the ones registered during the Roman period and the ratio between the individual ethnic communities. The detailed presentation of the Greek and Latin onomastic model allows to set off naming changes during the two periods and their features compared with the persons' social status. The Roman model has been appropriately illustrated by a chart as a result of its more complex and variable structure. The Greek names have been accurately explained according to their origin and word-formation components, with a translation in Bulgarian of the names with clear semantics. N. Sharankov presents a precise classification of theophoric proper names, names of heroes, historical personalities, geographical, ethnic, anthropological concepts, with names of animals, plants, social activities, professions and human virtues. The meaning of the used lexical means has been revealed, some of which are seen only in Dionysopolis. Important comparisons and cross-references to inscriptions from nearby and remote regions regarding the ethnicity and origin of its residents have been made. The author points out hesitations regarding rendition of Latin proper names in Greek, given the phonetic norms and differences of the two languages, explains their morphological adaptation and emphasises rare or unknown names. The small number of Thracian anthroponyms, the lack of sufficient epigraphic materials in the Thracian language, the differences in literature sources associated with the ethnicity of the local population determine the social-chronological aspect of their presentation and the absence of etymologisation. The two Asian Minor names are presented in their various forms in the nominative and genitive case, and an assumption of the potential local origin of some of them has been made. In terms of proper names of unclear origin, questionable because of different scholarly opinions, N. Sharankov proposes reasonable hypotheses about possible Greek origin, based on the structural and semantic analysis, their geographical distribution, and the principle of exclusion.

The city names have been presented in a comparative aspect, based on epigraphical, numismatic and literary evidence, and the predominant use in the inscriptions of the ethnicon *Διονυσοπολίται* versus a single case of the use of *Κρουνοί*, metrica causa, in a poetic epitaph

from the Emperor's period. The correct form of the toponym Rhocolein Pliny the Elder and Stephanus of Byzantium based on an inscription from Dionysopolis has been restored. A correction that N. Sharankov has suggested in his previous publications but not covered in recent critical publications.

III. Dissertation Contributions:

- publication of all inscriptions from Dionysopolis according to modern scientific requirements, with an exhaustive critical apparatus with a revision and restoration of the published Greek and Latin inscriptions, translation of inscriptions and literature sources, an in-depth commentary on each inscription to clarify the new information and the issues of reading; completely accurate dating;
- a detailed analysis of the phonetic, morphological and lexical features of the Greek language in the inscriptions in diachrony; an accurate explanation of the semantics of the new lexemes; reconstruction of the administrative model, social strata, religious guilds and practices;
- a differentiated study and tracing of the trends in the Greek and Latin manner of naming; a precise classification of Greek proper names; reconstruction of the correct form in ancient authors' texts;

The author's summary of the dissertation presents an exhaustive synthesis of the problems studied and meets formal requirements.

IV. Publications and Participation in Scholarly Forums

Assistant professor N. Sharankov participates in national and international scholarly forums with reports, edits scholarly collections, monographs, and participates in archaeological excavations. His interests are in the field of ancient epigraphy, the cultural history in our lands during antiquity, the prosopography of the Roman Provinces of Thrace and Moesia Inferior and the history of the classical languages; his numerous publications attest to this (77) in Bulgarian and foreign magazines and collections.

V. Conclusion

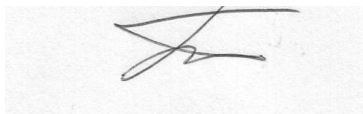
Assistant professor N. Sharankov's dissertation is perfect in terms of structure, style, theoretical accounts, analysis of epigraphic material and its presentation. The research is ethical and well-grounded not only in stating and disputing an opinion in the commentaries but also in expressing doubts about ambiguity in interpreting forms in a linguistic and social context. N. Sharankov's in-depth culture allows him to cite, analyse and interpret authoritative Bulgarian and foreign publications included in the detailed bibliography. The author's profound knowledge in the field of classical languages, ancient history, and in particular, history of the territory studied, enables him

to present highly informative research – a multiaspect picture of public and private life in Dionysopolis during the Hellenistic and Roman periods, and to derive accurate and valuable conclusions about epigraphy, history, linguistics, onomastics, prosopography and lexicography. The significant contributions of the dissertation far exceed the requirements for the format for this academic degree.

The dissertation's advantages and the publications associated with this subject give me a reason to recommend to the members of the highly esteemed jury to award the educational and scientific degree of 'Doctor' to assistant professor Nikolai Sharankov.

August 20, 2021

Pleven

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Pepa Loungarova', written on a light-colored rectangular background.

(Pepa Loungarova, Assoc.Professor, PhD)